MAKALE · TÜRKIYE'NIN ÇEVRESI · ORTA DOĞU VE KÖRFEZ

Us Dosyası: Yeni Dünya Düzensizliği · 10

Değişen Küresel Düzende Güvenlik İş Birlikleri: Mekke Paktı Örneği

Uluslararası güç dengeleri bir süredir değişim geçiriyor. Rusya-Ukrayna savaşı, Çin-ABD ticaret rekabeti, İsrail-İran savaşı devletlerarası ilişkilerde değişimlere yol açtı. Bu değişimlerin yarattığı belirsizlikler devletlerin daha fazla ortaklık ve yeni ilişkiler kurmasını teşvik ediyor. Aynı zamanda aktörler ortaya çıkan yeni tehdit algılarını yönetmek için yeni güvenlik iş birliklerine giriştiler. Fakat bu ortaklıklar, yeni ittifaklar, anlaşmalar ne kadar güvenlik sağlayabilir?

Orkan KÜVELET

İlk yayın: 16 Ekim 2026 · Güncelleme: 16 Ekim 2026 · 7 dk okuma

TEZ Uluslararası güç dengeleri bir süredir değişim geçiriyor. Rusya-Ukrayna savaşı, Çin-ABD ticaret rekabeti, İsrail-İran savaşı devletlerarası ilişkilerde değişimlere yol açtı. Bu değişimlerin yarattığı belirsizlikler devletlerin daha fazla ortaklık ve yeni ilişkiler kurmasını teşvik ediyor. Aynı zamanda aktörler ortaya çıkan yeni tehdit algılarını yönetmek için yeni güvenlik iş birliklerine giriştiler. Fakat bu ortaklıklar, yeni ittifaklar, anlaşmalar ne kadar güvenlik sağlayabilir? Son günlerde Husilerin ağustos ayında imzalanan Mekke Ortak Savunma Anlaşması tarafı Suudi Arabistan'a gerçekleştirdiği saldırılar, bu küresel değişimde oluşan yeni ittifakların güvenlik kriziyle karşı karşıya kaldığında bu krizlere nasıl cevap verdiği üzerine bize iyi bir fikir verebilir.

Bir saldırı veya tehdit, devletin savunma ihtiyacını görünür kılar. Fakat söz konusu devlet, bu tehdidi yönetecek tüm kaynaklara sahip olmayabilir; maliyeti paylaşmak veya saldırganı caydırma kapasitesini artırmak isteyebilir. Bu ihtiyaçlara cevap vermek için başka devletlerle savunma iş birliği anlaşmaları imzalayabilir. Fakat bir güvenlik taahhüdü, tehdidi tek başına ortadan kaldıramaz. Bu taahhüdün uygulamaya geçmesi ise verileceğine dair anlaşılan desteğin hangi koşullarda devreye gireceği, tarafların nasıl

birlikte hareket edeceği gibi çeşitli faktörlere bağlıdır. Tehdit algıları ve güvenlik mimarileri mevcut güç dengelerinden etkilenir. ABD’nin stratejik önceliklerini Çin'e yöneltmek amacıyla Pasifik'e kaydırması, Ortadoğu ve Avrupa'daki mevcut iş birliklerine ilişkin belirsizlikler yaratarak bu iş birliklerinin yeniden değerlendirilmesine yol açmaktadır.

ABD'nin Ortadoğu'da İsrail, Türkiye, Suudi Arabistan gibi ülkelerle kurduğu iş birlikleri dikkate alındığında, ABD'nin Trump iktidarıyla bu bölgelerden çekilme söylemlerinin yarattığı belirsizlik bu bölgedeki ülkeleri alternatif veya tamamlayıcı iş birliklerine yönlendirmektedir. Bu noktada ittifaka da bağımlılığın sabit olmadığını belirtmek gerekiyor. Devletin bu ittifakın yardım ihtiyacına, müttefikinin bu yardımı sağlayabilme kapasitesine, rakiple olan gerilime ve başka alternatif ortaklıkların varlığına göre değişir. Bu yeni arayışlar mevcut ittifakları güçlendirmek, ulusal kapasiteyi geliştirmek veya yeni ortaklıklar kurmak gibi çeşitli sonuçlara yol açabilme ihtimali taşımaktadır.

Uluslararası kurumlar ve iş birlikleri öngörülebilirliği artırdıkları için uluslararası aktörler için tercih edilebilir seçeneklerdir. Fakat bir tarafın iş birliği kapsamında taahhüdünü yerine getirmemesi, eksik veya geç yerine getirmesi veya getirmeyeceğine dair beyanda bulunması öteki tarafta tereddütlere sebep olur. Bu belirsizlik, müttefikinin yardımına ihtiyaç duyan bir ülkeyi yeni ittifak arayışlarına yöneltebilir. Yeni ortaklığın mevcut ittifaktan daha güvenilir veya daha avantajlı olması şart değildir; uygulanabilir ikinci bir seçenek sunması da tercih edilmesini sağlayabilir. Ortaklıkları çeşitlendirmekle oluşacak çok yönlülük, ittifakta taahhüt problemleri yaşandığı durumda tek bir müttefike bağımlılığı azaltarak avantajlı olabilmektedir.

Güvenlik iş birliğini tartışırken, bu ilişkiyi tek boyutta ele almak iş birliğinin çok boyutlu oluşumunu ve yapısını göz ardı etmektedir. Devletlerin beraber hareket etme yönünde ortak bir iradeye sahip olup olmadıklarını, birlikte nasıl hareket edeceklerini ve bunun için gerekli araçlara sahip olup olmadıklarını ele almak gerekiyor. Devletlerin güvenlik iş birliğine girişirken bu girişimin getirdiği maliyetlere razı olmaları bir irade göstergesidir. Bir tehdit sonucu bu ortaklık gerçekleşebilir. Fakat taraflar tehdidi aynı şekilde veya aynı ölçüde algılamayabilir. İş birliği için gerekli taahhütlerin yerine getirilmesi için siyasal irade şarttır, fakat siyasal irade her zaman tek başına güvenlik sağlayamayabilir.

Bu tercihin sürece yayılması ve bir düzene girmesiyle bu iş birliği kurumsallaşabilir. Buradaki kurumsallaşma fiziksel olarak bina veya sekreterya anlamına gelmek zorunda

değil. Kurumsallaşma, yerleşik uygulamalar ve tarafların sorumluluklarını belirleyen kurallar olarak da gerçekleşebilir. Tabii ki, güvenlik iş birliklerinin kurumsallaşması için zaman ve mevcut tehdit algısının sürmesi ortaklığı devam ettiren unsurlar arasında yer alır. Zaman tek başına yeterli de değildir; ortak kurallar ve yerleşik uygulamaların oturması gerekir. Kuralları ve sorumlulukları belirlenmemiş bir iş birliği daha kurumsallaşmamış olabilir. Tarafların tehdit önceliklerinin sık sık değişmesi, iş birliğinin kurumsallaşmasını zorlaştırabilir. Kurumlar bazı belirsizliklerin oluşmasını engellerken işlem maliyetlerinin azalmasında da önemli bir rol oynar. Fakat bir iş birliğinde kurumsallaşmanın olması taahhütlerin yerine getirileceğinin garantisini vermez.

İş birliğine taraf olan ülkelerin kapasitesi ise ortaklaşa belirlenen tehditlere karşı ne yapabileceklerini gösterir. Taraf ülkelerin sahip olduğu askeri güç kapasitesi olabileceği gibi, aynı zamanda diplomatik nüfuz, ekonomik etki, savunma sanayisi, istihbarat veya bilgi paylaşımı gibi çeşitli alanlar da iş birliğinin kapasitesine faydalı olabilir. Fakat taraflardan birinin sahip olduğu ulusal kapasite doğrudan iş birliğinin kapasitesini belirlemez. Bu durumda iş birliğinin kapsamı ve taraflara yüklediği sorumluluk, taraf ülkelerin kendi kapasitelerinin iş birliğine hangi ölçüde yansıtılacağını belirler. Kapasiteyi sağlayan unsurlara sahip olmak doğrudan ittifakın kapasitesini belirlemez. Bu unsurların kullanıldığı şartlar, yani hangi amaçla ve etkili bir şekilde kullanılabiliyor olması, iş birliğinin kapasitesi açısından belirleyicidir.

Böylece, savunma iş birliğine yönelik bir siyasal irade beyanının, taraf ülkelerin kapasitelerini ortaklaşa belirlenen tehditlere karşı her durumda kullanacakları anlamına gelmediği sonucuna varabiliriz. Ayrıca siyasi iradenin varlığı ortak kurallar ve oturmuş uygulamalar olduğunu da garanti etmez. Sonuç olarak, bu metinde incelenen üç kavram, siyasi irade, kurumsallaşma ve kapasite, ilişkili fakat birbirinden analitik açıdan ayrılan unsurlardır.

Bu üç kavram bir iş birliğinin ne kadar işlevsel olduğunu anlamada yardımcı olabilir. Fakat bu üç unsurun var olması ittifakın başarısını garanti edemez. Sadece ittifakın işleyen bir mekanizmasının oluşması için temel oluşturur. Bu durumda mekanizmanın ne zaman işleyeceği, işlediğinde ise ne kadar güvenlik üreteceği nasıl tanımlanabilir? İşbirliğinin güvenlik üretimini ölçmek için bu ortaklığın yükümlülüklerinin hangi şartlar altında devreye girdiğinin (casus foederis) tartışılması gerekmektedir. İttifakın kapsamı belirlendikten sonra bu iş birliğinin tarafların üstlendiği taahhütleri ne kadar yerine

getirdiği, yani güvenilirliği dikkate alınabilir. Bu iki kavram arasındaki ilişki, güvenlik iş birliğinin etkinliğine yönelik daha net bir resim sunabilir.

Güvenlik İşbirliğinin Sahadaki Sınırı: Mekke Paktı

Metnin önceki bölümlerinde uluslararası güç dengelerindeki değişimin yeni güvenlik arayışlarına yol açabileceğine değinilmişti. Bu güvenlik arayışları farklı bölgelerde, bölgenin ve aktörlerin ihtiyaçlarına göre farklı şekillenebilir. Türkiye için İsrail'in bölgedeki faaliyetleri, Yunanistan ile Doğu Akdeniz'deki gerilimler, Suudi Arabistan için Husiler, Pakistan için Hindistan ve üç aktör için de İran savaşı, Mekke Paktı'nın ortaya çıktığı güvenlik bağlamını oluşturan temel unsurlar arasındadır. Pakt, bu ülkelerin güvenlik iş birliğinde bulunma yönündeki siyasal iradelerinin göstergesidir. Fakat daha yeni temelleri oturtulan bu paktın daha kurumsallaşma sürecinin başında olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Yeni güvenlik iş birliklerinin ortaya çıkması bu girişimlerin ortaya çıkmasını tetikleyen tehditleri ortadan kaldıramayabilir. Etkili karşılık bile verebileceğini garanti edemeyebilir. Mekke Paktı'nın etkili sonuç üretme potansiyeli tarafların iş birliğini sürdürme doğrultusundaki iradesine, bu paktın taraflarına yüklediği sorumluluklara ve kurallarına ve ortak kullanıma sunulan kapasiteye bağlıdır.

Fakat paktın tarafları aynı tehdit algısına sahip değillerdir. Örnek olarak İsrail ve Hindistan için tarafların tehdit değerlendirmesi aynı ölçüde değildir. İran'ın bu paktı kendisine yönelik bir tehdit unsuru olarak sunmayan yaklaşımlarını unutmamak lazım. Devletlerin tehdit algılarının farklı olması güvenlik iş birliklerinde alışılagelmemiş bir durum değildir. NATO içinde Rusya'nın saldırganlaşan dış politikası karşısında Estonya ile ABD'nin tutumları birebir uyuşmayabilir. Fakat tehdit önceliklerindeki farklılaşmanın oluşmakta olan Mekke Ortak Savunma Anlaşması üzerindeki etkileri göz ardı edilemez. Farklı tehdit algılarının olması öncelikle tarafların siyasi iradesini zayıflatabilir. İstikrarsız irade ve paktın değişken tehdit önceliği kurumsallaşmayı zorlaştırabilir. Bu durum da aktörlerin kendi kapasitelerini doğrudan pakta yansıtmalarına zorluk teşkil edebilir. Bu sebeple, Pakistan Hindistan ile bir güvenlik krizi yaşarsa, Pakistan'ın Türkiye ve Suudi Arabistan'dan beklentileri ile bu ülkelerin Pakistan'ın beklentilerini yerine getirme iradesi arasında bir gerilim yaşanma ihtimali vardır.

Metnin başında bu ülkelerin ABD'nin stratejik önceliklerinin bölgeden uzaklaşmasının yarattığı belirsizliğe karşı alternatif veya tamamlayıcı güvenlik iş birliği arayışlarına girdiklerine değinilmişti. Fakat yeni arayışlar belirsizlikleri sonlandırmayı amaçlarken,

Mekke Paktı'nın hükümlerinin uygulanması üzerine belirsizlikler devam etmektedir. Fakat Mekke Paktı değerlendirilirken ulaşılan sonuçları uluslararası ilişkilerdeki her güvenlik anlaşmasına genellemek yanlış olur. Örnek olarak Avrupa Güvenlik Eylemi (Security Action for Europe - SAFE) girişimi ise bize bu metinde kurulan yapıyı farklı bir şekilde ele almamızı da sağlayabilir. SAFE iş birliği Avrupa Birliği içinde oturmuş mevcut kurumsal yapı aracılığıyla tarafların ortak savunma tedarikini finansman yoluyla geliştirmeyi amaçlayan farklı bir ortaklık örneği olarak incelenebilir. Bu sebeple, Mekke Ortak Savunma Anlaşması'ndan bu metinden yapılan çıkarımlar güvenlik iş birliklerinin bütününe genellenemez, fakat siyasal irade, kurumsallaşma ve kapasite ayrımı, bu değişen dünyada oluşacak yeni güvenlik iş birliklerini incelerken kullanılabilir.

1. ^

   Arş. Gör. Orkan Küvelet, İstanbul Arel Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler (İngilizce) Bölümü

   Yüksek Lisans Öğrencisi, Millî Savunma Üniversitesi, Savaş Araştırmaları

2. ^

   Glenn H. Snyder, "The Security Dilemma in Alliance Politics", World Politics 36, sy. 4 (1984): 466, https://doi.org/10.2307/2010183.

3. ^

   Robert O. Keohane, "International Institutions: Two Approaches", International Studies Quarterly 32, sy. 4 (1988): 387, https://doi.org/10.2307/2600589.

4. ^

   Brett Ashley Leeds vd., "Reevaluating Alliance Reliability: Specific Threats, Specific Promises", Journal of Conflict Resolution 44, sy. 5 (2000): 692, https://doi.org/10.1177/0022002700044005006.

5. ^

   "Iran Says No Reason to Fear Pakistan-Turkey-Saudi Security Pact - AL-MONITOR: The Middle East's Leading Independent News Source since 2012", erişim 15 Ekim 2026, https://www.al-monitor.com/originals/2026/08/iran-says-no-reason-fear-pakistan-turkey-saudi-security-pact.

Görüşler yazarına aittir.

Orkan KÜVELET

Atıf

KÜVELET, Orkan. “Değişen Küresel Düzende Güvenlik İş Birlikleri: Mekke Paktı Örneği.” Us Strateji, 16 Ekim 2026. http://www.stratejikus.com/yazi/degisen-kuresel-duzende-guvenlik-is-birlikleri-mekke-pakti-ornegi